

Intervju: BRANKO DOLINAR

Pogovarjala se je Branka Trčak

Branko Dolinar (1947) se je z botaniko začel ukvarjati relativno pozno, ljubiteljsko, ob svoji poklicni poti, ki ni bila povezana z rastlinami. Njegov ljubiteljski status pa ne pomeni, da so njegova odkritja kaj manj zanesljiva od odkritij poklicnih botanikov. Prej obratno, saj s časom, ki ga posveti rastlinam, ter s predanostjo, natančnostjo in delavnostjo skrbno preuči morebitne nejasnosti.

Kot številne druge ljubiteljske botanike so tudi njega pri nas najprej navdušile divje rastoče orhideje oziroma kukavičevke. Čeprav ga ob njih zanimajo tudi druge, predvsem ogrožene in zavarovane rastline, je orhidejam ostal zvest. Po več kot dvajsetih letih svojega botaničnega delovanja jim je pred kratkim posvetil tudi knjigo *Kukavičevke v Sloveniji*.

Branko Dolinar je botanik, ki s svojim neumornim delovanjem pomembno prispeva k spoznanjem o domači flori. Z njim sem se pogovarjala v prvih dneh aprila.

Pomlad je tu. Ste letos že bili na terenu?
Bil, prejšnji teden v Liburnijskem primorju. Boštjan Surina je povabil nekaj prijateljev in znancev in skupaj smo si ogledali velebitsko degenijo, ki je velebitski endemit, in nahajališče velikonočnice v hribih nad Crikvenico. Nisem vedel, da velikonočnica uspeva tudi na Hrvaškem.

Je bil to prvi letošnji teren?

Prvi tako resen. Drugače pa začnem že marca popisovati zvončke in kronice.

Jih popisujete sistematično?

Da, grem od kvadranta do kvadranta, in kar vidim, vnesem v bazo. Zelo natančno popisujem, v glavnem okoli Ljubljane. Zdaj popisujem tudi močvirsko logarico, preverjam tudi stara nahajališča.

Jo popisujete v glavnem na Ljubljanskem barju ali še kje?

Zdaj sem bil tudi na Radenskem polju, ki je zelo zanimivo. Od tam za logarico obstajajo le ustni podatki Milana Lovke. Vedel sem, da uspevajo okoli Kopanja, osamelca na Radenskem polju, in z lahkoto sem našel štiri nahajališča, ki pa niso tako množična kot tista na Ljubljanskem barju.

Ekskurzija na nahajališče velebitske degenije na Velebitu 26. marca 2016. Na fotografiji so M. Dolinar, B. Dolinar, D. Kosić, P. Glasnović, A. Vončina, M. Balant, T. Gantar in vodja ekskurzije B. Surina. (foto: Anka Vončina)

Botaniki vas v prvi vrsti povezujemo s kukavičevkami. Ali se spomnite, kdaj ste prvič slišali, da pri nas v naravi uspevajo?

V osemdesetih letih sem se dokaj intenzivno ukvarjal s planinstvom in leta 1982 sem se priključil gorski straži Planinskega društva Ljubljana-Matica, zdaj je to Odsek za varstvo narave. Ko sem delal izpit za gorskega stražarja, smo morali prepoznati tudi zavarovane rastlinske vrste. Med temi so bile tudi štiri orhideje, tri murke, včasih smo jim rekli črna, rdeča in kamniška, in lepi čveljci. Pri tem me je nekaj motilo. Ko smo teoretično spoznavali tematiko zavarovanja in naravovarstva, smo zelo natančno obravnavali določene zavarovane vrste, ampak ko si koga vprašal, kje bi si jih lahko ogledal v naravi, si zelo težko prišel do podatka. Začelo me je zanimati, kje lahko vidim te vrste. In ne samo orhideje. Recimo močvirsko logarico smo na Ljubljanskem barju z lahkoto našli, gorsko pa je bilo že težje najti. Za *Malo floro Slovenije* takrat še nisem vedel. Informacije o rastlinah sem dobival iz časopisov. Ob tem sem ugotavljal, da večina piscev ni bila ravno natančna na tem področju. Izjema sta bila naša predavatelja Nada Praprotnik in Peter Skoberne, ki sta nam dala tudi napotke za obisk posameznih nahajališč. V okviru Odseka za varstvo narave smo se z vlakom večkrat peljali na Boč ali Boletino pri Poni-

kvi na ogled velikonočnice. Na teh izletih sem začel prepoznavati tudi orhideje.

In kdaj ste prvič v naravi videli orhideje?

Na Zelenici, kamor smo šli na botanični izlet in kjer sem prvič videl lepi čveljci. To je bilo leta 1990. Ampak še nekaj moram povedati. Leta 1989 je izšel Wraberjev in Skobernetov *Rdeči seznam praprotnic in semenk*; to je bil za nas, ljubiteljske botanike, pomemben priročnik.

V njem so konkretni podatki o nahajališčih vrst.

Tako je. V njem si videl piko na arealni karti, ponekod jih je bilo več, ponekod pa le ena. Ko sem se pogovarjal z botaničnimi kolegi, Marjanom Šenico, Jožetom Koscem ali Dragom Cenčičem, in jih vprašal, kako

Branko Dolinar na nizkem barju v Mišji dolini, 17. junij 2015. (foto: Branka Trčak)

vedo za neko nahajališče vrste, so povedali, da je omenjeno v tej knjigi. Vsi smo jo prebirali in tako smo se tudi spoznali in pričeli družiti. V tej knjigi je bilo več orhidej, kot je bilo takrat zavarovanih, tudi grezovka, provansalska kukavica in poletna škrbica, poleg teh pa še mesojede rastline, kot so rosike in mešinke. Rdeči seznam nam je dal novega poleta.

Kar nekaj ljubiteljskih terenskih biologov pravi, da jih je stvar začela zanimati že zelo zgodaj, tudi v otroštvu. Kako je bilo s tem pri vas?

Pri meni ni bilo ravno tako, čeprav moram reči, da sem bil stalno povezan z naravo. Živel smo v Šiški, pri Šišenskem hribu. Bili smo nekako naravoslovno usmerjeni. Hodili smo v hribe, gobarili, hodili na izlete. Imeli smo prijatelje, ki so bili povezani z naravo, na primer Marjan Vadnjal, prvi direktor ljubljanskega živalskega vrta, družili smo se z gojitelji kanarčkov ... Ko sem začel hoditi v hribe, sem prehodil razne vezne planinske poti, spoznaval območja, kar mi je kasneje pri botaniki prišlo zelo prav. Ko sem kasneje iskal gorsko logarico, sem si rekel, aha, ta bi lahko bila tam in tam, in sem jo šel iskat in jo res našel. Samo potruditi sem se moral in si vzeti čas. Planinstvo mi je takrat za kasnejše delovanje dalo zelo veliko.

Orhideje so za vzbujanje zanimanja o botaniki zelo primerna skupina rastlin. So estetske, večina vrst je ogroženih ali zavarovanih. Je to pritegnilo tudi vas?

To je družina, ki ima približno 80 vrst. So atraktivne, podobno so atraktivne tudi mesojede rastline. Bolj so me zanimale markantne zavarovane rastline ali redke vrste z rdečega seznama, na primer kranjski šebenik, ki je imel v Sloveniji takrat samo nekaj znanih nahajališč, ki jih z lahkoto najdeš, na primer v Svibnem pod Kumom. Kakšne druge vrste me tedaj niti niso zani-

V herbariju Instituta Jovana Hadžija ZRC SAZU, 25. marec 2014. (foto: Branko Vreš)

Branko Dolinar na vrhu Snežnika z botaničnima kolegom Dragom Cenčičem in profesorjem Vladom Ravnikom, 16. julij 1998.

male niti nisem imel časa za ukvarjanje z njimi. Pri večini začetnikov je tako, ne moreš začeti s šaši ali travami. Tudi nekatere poklicne botanike so zanimale te redke rastlinske vrste. Vsi so se namreč zavedali, da nekaterih vrst, ki so bile na določenem mestu zabeležene, kasneje nismo več našli. Ne le da so izginile, za nekatere se je tudi pozabilo, kje so nekoč uspevale. In če smo mi imeli kakšne nove podatke o poletni škrbici ali grezovki, je to potem zanimalo tudi njih.

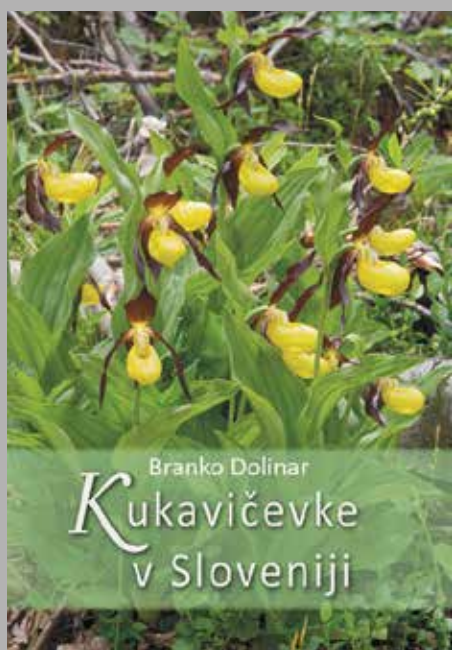
Vaša prva objava o kukavičevkah je o loeslovi grezovki iz leta 1996. Kako je prišlo do te objave?

V rdečem seznamu iz leta 1989 so bila za to vrsto znana štiri nahajališča. Edini novejši je bil podatek Andreja Martinčiča, in sicer iz Podhoma pri Bledu. Za grezovko, če povem po pravici, nisem vedel, niti kdaj cveti niti natančno kako je videti. Večkrat sem šel tja in je nisem našel. Potem sem enkrat vzel dopust, nabral malo več informacij in šel. Veste, saj mokrišče v Podhomu ni veliko, samo čas ti vzame, če greš gor pa dol, pa tudi habitata nisem poznal, iskal sem kar v trstiču ali v travi. No, bil sem vesel, ko sem našel en primerek. Po tej izkušnji sem začel še malo brskati po literaturi, zasledil ime Žejna dolina pri Hotedrščici, šel tja in jo tudi tam našel. Kolega Draga Cenčiča, ki je poznal Staneta Peterlina, sem prosil, da se pri njem pozanima, ali je to isto nahajališče. Peterlin se je čudil, saj je leta 1970 grezovko tam našel, kasneje pa se ni več pojavljala. Pred leti so popravljali cesto ob mokrišču in verjetno zaradi spremembe nivoja talne vode vrsta nekaj let ni uspevala. Peterlin je predlagal, da greva skupaj pogledat, in ko sva prišla

do roba mokrišča, mi je rekel, no, Dolinar, kje je. Sem rekel, tam pod tistim borovcem. In pravi, točno pod tistim borovcem je bila, ko sem jo nazadnje videl. Predlagal mi je, da sedaj, ko poznam habitat grezovke, pogledam še kakšne podobne lokacije. Zato sem šel v sosednjo Zeleno dolino pa po nahajališčih okoli Pijave gorice, pod vasjo Drenik. Od Nejca Jogana sem dobil podatek, da je našel okroglostno rosiko pod vasjo Vino, in ko sem šel tja, sem našel tudi grezovko. Enako v Mišji dolini. Peterlin mi je po tem predlagal, da na podlagi teh podatkov napiševa članek. Članek mi je pomagal napisati tako, kot je treba, saj takrat še nisem vedel, kako se jih piše. Tisti članek je bil povod, da me je našel profesor Vlado Ravnik in me prosil, da mu pokažem par nahajališč. Takrat sva se začela družiti. Pokazal mi je vrste orhidej, ki jih še nisem poznal. Takrat sem napredoval, saj je on dobro poznal habitate, kjer uspevajo kukavičevke. V tem času sva se veliko družila, obiskovala nahajališča in črpala podatke drug od drugega. Nekaj jih je uporabil tudi pri izdaji knjige *Orhideje Slovenije*, ki je izšla leta 2002.

V reviji *Moj mali svet* ste med prvimi objavami pisali o mačjih ušesih, ki so med orhidejami še posebej zanimive, saj cvet oponaša žuželko, ki ga oprašuje.

Ja, v *Mojem malem svetu* pa v *Naši ženi* in v *Delu in domu*. S temi revijami sem zgodaj začel. Takrat smo mačja ušesa zelo težko našli. Iskat smo jih hodili v Primorje in na Kras. Nisem vedel, da rastejo za Savo ali v Dobravici nad Igom, pravzaprav kjerkoli v notranjosti Slovenije. Zelo imenitno se nam je zdelo najti žlebasto mačje uho, takrat smo rekli *Ophrys fusca*, zdaj je to

Kukavičevke v Sloveniji je Branko Dolinar izdal leta 2015.

O. sulcata. V poljudne revije sem pošiljal predvsem slikovno gradivo, pisal sem bolj malo, ker bralce teh revij v glavnem zanimajo fotografije. Moram reči, da je bilo takrat veliko odziva. Ljudje so me klicali, mi povedali, da so tudi oni videli katero od teh rastlin, in mi jih pokazali. Na ta način sem prišel do novih podatkov o uspevanju rastlin po vsej Sloveniji.

Ste botanične članke objavljali še v katerih drugih poljudnih revijah?

Ne, le v teh treh. V strokovnih revijah sem pa začel objavljati veliko kasneje, razen prispevka o grezovki v *Proteusu* iz leta 1996, ki mi ga je pomagal napisati Stane Peterlin. Kasneje sem v glavnem objavljaj v *Hladnikii*, strokovnem glasilu Botaničnega društva Slovenije. Prelom je bil elaborat o loeselovi grezovki, ki sem ga leta 2000 napisal za Agencijo Republike Slovenije za okolje (ARSO).

Ta elaborat je predstavljal zgleden prikaz natančnih nahajališč loeslove grezovke. Kartografija takrat še ni bila tako enostavno dostopna kot danes. Kako ste se lotili tega dela?

Zelo preprosto. Stane Peterlin me je priporočil Petru Skobernetu, ki me je poklical in mi povedal, da je zelo važno, da imam natančne podatke teh nahajališč. Dal mi je karte v merilu 1 : 5.000. Skupaj sva šla na teren, saj je delo rabilo nekega arbitra. Na terenu sva našla vse, kar sem narisal na karte, in razložil mi je, kako se napiše elaborat. Brez njega tega elaborata ne bi bilo. To je bil potem vzorčen primer, kako naj se takšne stvari delajo. V tipkopisu je bil sicer zelo preprost, tudi popis ostalih rastlin je bil skromen, zdaj bi bil zaradi mojega boljšega poznavanja obsežnejši, vendar so

bili izrisi na kartah zelo natančni. Napisati smo morali tudi število primerkov. Za to sem porabil veliko časa, me je pa veselilo.

Vsa nahajališča ste preverjali v eni sezoni?

Ja, vse to, kar sva skupaj pogledala, sva opravila v eni sezoni. Nekaj podatkov sem dobil od botanikov Branka Vreša in Martine Kačičnik, ki sta grezovko v tistem času našla tudi na Gorenjskem. Teh lokacij nisem preverjal.

Iskanja posameznih vrst, ne le kukavičevk, se lotite zelo sistematično, recimo iskanja zelo redke provansalske kukavice ali pa jadranske smrdljive kukavice v Beli krajini. Kako se tega lotite?

Najprej pogledam literaturo. Za te res redke vrste obstajajo v glavnem stari, historični podatki. Za provansalsko kukavico je bil v rdečem seznamu podatek iz Doblatine nad Laškim iz leta 1937. Takrat smo se orhidologi Vlado Ravnik, Miha Kocjan, Jože Kosec, Dušan Klenovšek in Matej Lipovšek že malo poznali in vsi smo romali v skupinah ter jo iskali, vendar je nismo našli. Skoraj bi že podvomili v podatek, vendar je bil v ljubljanskem univerzitetnem herbariju primerek vrste, ki ga je neka gospa Schau iz Gradca tam nabrala in ga je kasneje njen znanec graški sodnik in ljubiteljski botanik Hans Schäftlein leta 1968 izročil Toneu Wraberju. Kmalu sem spoznal, da vrste na tak način in z našim znanjem ne bomo našli. Okrog leta 2000 je že obstajal internet, zato sem malo pobrskal in našel zelo natančna nahajališča provansalske kukavice v Provansi, Massif des Maures, v naselju Collobrieres. Odpeljal sem se tja, vozil sem se devet ur. Popoldne sem že začel iskati, nato sem prespal, naslednji dan sem šel še enkrat iskat in se popoldne že odpravil domov. Kukavico sem tam hitro našel. In česa sem se naučil? Večina primerkov provansalske kukavice, ki sem jih videl, je rasla v kostanjevem gozdu, v nasadu maronijev. Ko sem prišel nazaj v Slovenijo, sem začel takšne nasade iskati tu, največ jih je bilo v Goriških brdih in v Vipavski dolini. Resda sem pregledal 50 takšnih habitatov brez uspeha, ampak v enem sem jo pa našel. In kasneje še v enem. Tako imamo sedaj dve stabilni nahajališči, kjer vsako leto dobro uspevajo. Težava je nastala, ko smo podatke objavili in so ljudje začeli nahajališča množično obiskovati. Populacija v Goriških brdih se je zmanjšala z nekdanjih 10 do 15 primerkov na 4 ali 5.

Zakaj mislite, da je tako? Jih kdo nabira?
Ne vem. Ne bi rekel, da jih kdo nabira, vsaj kar se naših botanikov tiče. Težava je bila tam s srnami in divjimi prašiči.

Razumem, ampak to ni nekaj novega, razen če se je njihova številčnost povečala.

Dvakrat so tudi pozeble, ampak drugo leto so se obnovile. Lokacija v Vipavskih brdih je bolj stabilna, je tudi bolj skrita v mejici in tudi kažemo je ne prav veliko. Se pa bojimo, da bodo tam začeli kaj graditi ali pa vpeljali pašo.

Kaj pa jadranska smrdljiva kukavica? Iskali ste jo v Beli krajini.

To pa je druga zanimiva zgodba. Peter Skoberne je v knjigi *Zavarovane rastline Slovenije* napisal, da to kukavičevko vsi iščejo tam, kjer itak je, nihče pa je ne išče na pozabljenih nahajališčih v Beli krajini in na Dolenjskem. In sem rekel, no pa gremo še tja pogledat. In sva šla z Belokranjcem Jernejem Kavškom. Iskala sva jo več ur in jo tudi našla. Pred 30 leti je bilo nahajališče tam več. Na lokacijah, kjer sva iskala, travišča niso bila videti uničena, nekatera so bila sicer nekoliko zaraščena. Zato ne razumem, zakaj smrdljive kukavice tam niso bolj pogoste. Kavšek ima podatke, da preko Kolpe na hrvaški strani uspevajo v večjem številu.

Omeniti morava še spletno stran Slovenske orhideje, ki ste jo postavili leta 2002. Ta je verjetno pomenila tudi pomemben mejnik za vas. Je imela veliko obiskovalcev?

Obiskovalcev je imela okoli 100.000. Na začetku več, kasneje manj, ker so bile potem tudi druge dobre strani. Je bila pa takrat res novost. Leta 2002 je Ravnik izdal knjigo *Orhideje Slovenije*, jaz pa sem postavil spletno stran *Slovenske orhideje*. Predstavil sem 70 vrst, ki so bile takrat v *Mali flori*. Za spletno mesto sem se dogovoril s firmo GPA, ki mi je dala brezplačen dostop. Postavitev strani sem sicer plačal, stalnega vzdrževanja pa ne. Tomaž Gorjup, ki je lastnik te firme, je moj sponzor, meceni. Strani takrat nisem mogel urejati, za vsako spremembo, dopolnitev sem moral prositi njega. Sedaj lahko do nje dostopam in jo urejam tudi sam. Stran je želel tudi posodobiti, ampak jaz želim, da ostane takšna, kot je bila. Ažuriramo le podatke o vrstah, ostalo je še vedno enako, kot je bilo na začetku. Precej pohval sem prejel za to stran, saj takrat v Sloveniji ni bilo spletnih strani s podobno vsebino.

V lanskem letu ste ukvarjanje s kukavičevkami kronali s knjigo *Kukavičevke v Sloveniji*. Kdaj se je porodila ideja o tem, da bi napisali knjigo, in kako dolgo ste jo pisali?

Začel sem jo pisati leta 2012. Vedel sem, da sam ne bom zmogel. Potreboval sem fotografije, podatke, lektorja, recenzenta,

to je skupinsko delo. Amadej Trnkoczy je naredil zasnovno knjige – nekakšen obrazec za vnos podatkov in besedila. Brane Vreš in Andrej Seliškar sta knjigo recenzirala in bilo je veliko popravkov. Imeli smo tudi lektorja, ki je razumel, kaj želimo povedati. Čeprav je bilo veliko dilem, recimo ali je prav trokrpi ali trikrpi (koralasti koren), sem se vedno zavzemal, da se slovensko ime iz stare literature ne spreminja, kar mi nekateri očitajo. Videl sem, da mi manjkajo fotografije nekaterih redkih vrst, za katere sam nisem imel primernih. Vsi, ki sem jih prosil, so prispevali fotografije brezplačno, seveda sem vse avtorje navedel. Trajalo je tri leta, na koncu sem dobil tudi dobro založbo, ki je vse uredila, tako da tudi stroškov s tiskom in distribucijo nisem imel. Biti pa moraš sistematičen in vztrajen, da do izida knjige sploh pride.

Po izidu knjige avtor verjetno takoj opazi napake v knjigi in verjetno je še kaj, s čimer bi lahko knjigo dopolnili. Poglavlje s kukavičevkami z izidom knjige najbrž ni zaključeno.

Ne, knjiga se dobro prodaja, založnica ve, kaj je trženje. Če bomo šli v drugo izdajo, bom nekaj besedil dopolnil in popravil, opisal kakšno v Sloveniji novo vrsto. Tudi naše poznavanje orhidej se v nekaj letih spremeni.

Kaj vas poleg kukavičevk najbolj zanima? Zdi se mi, da so to v glavnem barjanske vrste.

Ja, barjanske, kot ste rekli. Od "neorhidej" me trenutno bolj zanimajo mešinke. Za srednjo mešinko, na primer, so obstajali stari podatki o uspevanju na Cerknškem polju, pa nisem vedel, da je vrsta tam dokaj pogosta. In če je tam, sem si rekel, je tudi na Blokah, kjer sem kasneje našel še tri nahajališča. Potem sem se dotaknil še ostalih štirih vrst mešink. V soteski Kobilji curek sem leta 2010 našel nahajališče z velikim številom kranjskih jegličev. Navdušili so me, ker je to naš endemit. Za najbolj jugovzhodno nahajališče kranjskega jegliča, Pšeničev vrh, ki je navedeno povsod, ni bilo znano, kje natančno naj bi jeglič rasel. Ko smo imeli botanični izlet v Mišji dolini v organizaciji Zavoda Parnas, sem pod slapom Kobilji curek, kjer vrsta uspeva, v pogovoru z domačini omenil, da mora biti tudi še bolj jugovzhodno nahajališče pri Sodražici. Ena od domačink mi je povedala, da gozdar Pavle Košir natančno pozna to nahajališče nad Sodražico. Prosili smo ga, ali nam ga lahko pokaže. Vrsto je leta 1959 našla Metka Planina, ki je bila tam zaposlena kot učiteljica. To se je potem objavljeno ni bilo nikoli. Literaturni podatek Koširja smo potem sicer našli v lokalnem glasilu *Suhorobar*. Zdaj zanesljivo

in natančno vemo, kje to je. Ali pa nahajališče Mala Slivnica, kjer je jeglič popisal Andrej Martinčič pred 60 leti. Nahajališče ni bilo natančno opisano, obstajal pa je herbarijski primerek. Dobro, da je tu Valentin Schein iz Notranjskega regijskega parka, ki območje Kozje stene dobro pozna; tudi tu smo sedaj kranjski jeglič natančno popisali in objavili podatke o nahajališču. V soteski Črni potok pri Robu, od koder je Dolšakov herbarijski primerek, jegliča ne najdemo. So pa domačini okoli Roba zelo zagnani, saj spremljajo in varujejo svoje naravne vrednote.

Poleg pristopa k iskanju vrste se botanike lotevate tudi lokacijsko.

Ja, zelo zanimivi lokaciji sta bili Mišja dolina in Bloška planota. Na Blokah smo z Brankom Vrešem in Andrejem Seliškarjem popisovali vsak zase nekaj let. Ko mi je Vreš omogočil dostop do baze FloVegSi, sem opazil, da je na Blokah zabeleženih že precej podatkov o rastlinah. Potem smo skupaj objavili znanstveni članek v reviji *Folia biologica et geologica*. Tako je Bloška planota sedaj dobro obdelana. Posamezni nerešeni problemi so sicer še vedno ostali, recimo ali tam uspeva tudi srednja rosika in podobno.

Vaše poklicno delo pa ni bilo povezano z botaniko.

Ah, kje. Jaz sem bil elektrotehnik, kasneje sem ob delu študiral na višji komercialni šoli. Delal sem v Iskrini tovarni, kjer smo izdelovali elektronske komponente. Zadnjih 20 let svoje kariere pa sem delal v trženju. To je bila firma, kjer smo morali to, kar smo proizvajali, znati tudi prodati, zlasti v tujino, če smo želeli imeti plače. Zadnjih deset let moje službe so nam močno konkurenčni postali Indijci in Kitajci, vendar jim nismo pustili, da nas izločijo s tržišča. Ob vsem tem je botanika zame predstavljala sprostitev.

Ko sva bila skupaj na terenu, ste prejeli kar nekaj telefonskih klicev botaničnih kolegov in se z njimi dogovarjali za terene. Pogoste pomagata tudi drugim botanikom. Za kakšne vrste pomoč gre? Zelo rad priskočim na pomoč tudi takrat, ko me za pomoč prosijo poklicni botaniki. S tem ljubiteljski botaniki dobimo neko priznanje. Najraje pomagam z nahajališči, saj jih poznam res veliko. Veseli me tudi, da so mi na Biološkem inštitutu Jovana Hadžija ZRC SAZU dali vpogled v podatkovno zbirko, kjer lahko vidim še druga nahajališča. Tudi Center za kartografijo favne in flore (CKFF) mi je dal vpogled v bazo, kjer so odlični zgodovinski literaturni podatki, novejših podatkov pa je več v bazi FloVegSi. No, zadnje čase pomagam študentom,

ki delajo diplome, z nahajališči. Nejc Jogan in Tinka Bačič sta me prosila, da študentom, ki delajo diplomo, pokažem nahajališča rahlocvetne in močvirske kukavice. Delajo natančne morfološke meritve in bodo poskušali najti razlikovalne znake med temi vrstami. Tudi če kdo piše kakšne strokovne članke, z veseljem odstopim svoj podatek o nahajališču vrste.

S kom se najpogosteje odpravljate na terene?

Od ljubiteljev z Marjanom Šenico, Tinetom Scheinom, Igorjem Pavšičem, Marino in Tadejo Brinovec in Matejem Lipovškom, ki je dober poznavalec močvirnic. S profesionalci pa predvsem z Andrejem Seliškarjem, Branetom Vrešem, Igorjem Dakskoblerjem, Nejcem Joganom in Boštjanom Surino pa tudi z vami. S Surino smo zastavili večji projekt *Nigritella*. Surina pozna švedskega botanika Mikaela Hedréna, ki nas je prosil za vzorce rastlin iz rodu murk. Na podlagi analize DNK teh vzorcev naj bi poskušal določiti, za katero vrsto gre. Za analizo rabi le en del stebelnega lista, tako da ne delamo škode na rastlinah, zaprosil pa sem tudi za dovoljenje ARSO in ga dobil. Sedaj smo nabrali 200 vzorcev, on pa je poslal preliminarne rezultate. Pri murkah je velik problem, ker se predvsem v tujini z njimi ukvarja precej ljubiteljev, ki so zelo produktivni in morda prenačljeno opišejo nove vrste.

Kakšni tereni so vam organizacijsko najljubši?

Najraje grem sam, so pa območja, kamor grem raje še s kom. Ko smo popisovali kranjski jeglič, smo se srečali z medvedom, zato me žena samega ne pusti hoditi tja. V kočevske gozdove, na Dolenjsko in Notranjsko grem potem z Joštom Stergarškom, Tinetom Scheinom, Igorjem Dakskoblerjem ali Branetom Vrešem.

Provensalska kukavica (*Orchis provincialis*).
(foto: Branko Dolinar)

Cerkniško polje, 31. avgust 2011. (foto: Jošt Stergaršek)

Koliko časa v sezoni ste na terenu?

Kar precej. Ko je sezona, grem na teren vsak dan ali pa vsaj trikrat ali štirikrat na teden. Grem lahko tudi samo v Polhov Gradec, na Ljubljansko barje ali pa v Trzin na kakšno mokrišče. Tu okoli Ljubljane imamo srečo, ker je na voljo veliko možnosti.

Obiščete kdaj tudi vzhodno Slovenijo?

Bolj slabo. Včasih grem, samo prosim, da me kdo pelje na teren, recimo Marjan Šenica, Branko Bakan, Igor Pavšič. Tam ne moreš preveč dolgo iskati, ker to vzame preveč časa. Že tako imam preveč oddaljenega terena, recimo Goriška brda, Kras. Temu se zdaj malo izogibam in delam bolj Šišenski hrib in Rožnik. Tako greš ob desetih na Šišenski hrib, vpišeš podatke v bazo in ob dveh že ješ kosilo.

Se kdaj nasitite terena?

Niti ne, saj mi ni treba hoditi. Rad grem ob osmih zjutraj na teren in sem popoldne že doma. Ne tako kot poklicni botaniki, ki delate ves dan in se prisilite, da še stisnete malo terena, da se ni treba vrniti na isto mesto. To je muka. Sam tega ne bi zmoget. Tudi popoldanska vročina je zelo mučna za delo na terenu. Tudi kasnejše pisanje poročil se mi zdi zelo težko opravilo.

Ja, o terenski botaniki imajo ljudje romantično predstavo.

Ja, vem, dajte no. To je težek kruh.

Po več kot 20 letih ukvarjanja z botaniko ste pridobili veliko izkušenj. Prepoznate tudi različne tipe travnikov?

To se učim, sem pa spoznal, da je to bistvena zadeva. Zdaj vem, kakšen habitat naj iščem, če želim videti določene orhideje. Če je na travniku škrobotec, boš težko našel orhideje. Ko sem iskal srednjo mešinko,

sem si točno zapomnil, v kakšnem okolju uspeva na Cerkniškem polju, in takoj sem imel v glavi 30 podobnih nahajališč, ki jih prej nisem natančno preveril. Imel sem prav, kasneje sem jo našel še marsikje.

Verjetno obstaja razlika med tem, kako prepoznate določene habitate sedaj in kako ste jih spoznavali na začetku botanične poti.

Če karikiram, ne boš iskal planike na Ljubljanskem barju ali kranjskega jegliča na Krvavcu. Za grezovko nisem vedel, da pogosto uspeva na povirnem barju. Mislil sem, da jo moram iskati na kakšnem vlažnem travniku. Naj še povem, ko me sprašujejo, kaj je to in kaj ono, vedno pravim: za 200 rastlin vem latinsko ali slovensko ime, za več pa ne, zato rabim *Malo floro Slovenije*. Pa še en problem imam, zdaj spomladi vidim vrsto in točno vem, katera je, le da se imena ne morem spomniti. Večkrat pogledam v priročnik, da se spomnim, ker čez zimo marsikaj pozabim.

Član Botaničnega društva Slovenije (BDS) ste od njegove ustanovitve leta 1998. Kaj vam je društvo dalo?

Zraven sem od prvega ustanovnega zbora. Z botaničnim društvom sem zelo napredoval. Stalno se udeležujem rednih mesečnih predavanj, pogosto grem na popis flore, zlasti jesenski, ki ga organizira Nejc Jogan. Spoznal sem veliko ljudi, ki jih lahko kaj vprašam. Brez botaničnega društva ne bi dosegel takega napredka. Nekateri člani, na primer Igor Dakskobler in Tinka Bačič, so mi pomagali pri pripravi člankov in notic za *Hladnikio*, saj sem spoznal, da je treba pisati in objavljati, da se podatki ne izgubijo. Tudi pri drugih društvih sem želel bolj delovati, pa se nekako ni izšlo. Pri BDS so zelo pomembna vsakomesečna

predavanja, kjer stalno prihajaš v stik z botaniki, stalno so tereni, če kaj pišeš in česa ne veš, lahko koga vprašaš.

Bi lahko preko BDS udeležili več stvari?

Težko. Veste, da smo želeli več ekskurzij, pa se ni izšlo. Pa se vedno eni in isti dobimo. Nekaj profesionalcev in nekaj amaterjev. Prihodnost bolj vidim v mladih ljudeh, ki bi jih lahko nekako štipendirali in po drugi strani zadolžili za kakšne aktivnosti, tako bi jih privabili v društvo. Tudi društvo Nigritella ni tako zaživelo, kot bi moralo. Tam je bil velik začetni zagon. Zdaj po petih letih je društvo doseglo nek nivo in naprej ne gre več.

Zakaj mislite, da je tako?

Ne vem, morda pomanjkanje časa. Tam so bili v upravnem odboru zelo mladi ljudje. Vendar morajo tudi ti ljudje živeti od nečesa, za obstoj in delovanje društva se moraš včasih kar odrekati. Tudi ko imaš enkrat družino, je časa manj.

Torej ste preko društva prišli tudi do ljudi, ki so pomembno vplivali na vaše botanično delovanje?

Zanesljivo. Začetki so bili skupaj s Stanetom Peterlinom, Petrom Skobernetom, Tonetom Wraberjem, Andrejem Seliškarjem, največ pa seveda z Vladom Ravnikom. Ko sva bila na terenu z Wraberjem, mi je povedal veliko zanimivih stvari, ki sem si jih beležil. Nabiral je tudi semena in tudi sam sem začel zbirati semena kukavičevk za Botanični vrt v Ljubljani.

Delate tudi herbarijsko zbirko?

Lastne ne, so pa herbariji zelo pomembni. Recimo ljubljanski univerzitetni herbarij, od tam sem dobil veliko koristnih informacij. In porodila se mi je ideja, da bi tudi sam kaj naredil za herbarij. Dogovoril sem se z Brankom Vrešem, da v zbirko FloVegSi vnašam herbarijsko zbirko Ernesta Mayerja. Zložena je v 110 škatel, ki so zelo lepo urejene, tudi etikete so zelo lepo napisane. Seveda je imel Mayer sodelavce, ki so to urejali. Zdaj postopno vnašam škatlo po škatlo in vse fotografiram. To je približno 5.000 vnosov, tudi iz tujine in bivše Jugoslavije. Rad to delam, saj v herbarijskih polah naletiš na redke in tudi nepoznane rastline.

Tudi svoje podatke vnašate v podatkovno zbirko?

Ja, od leta 2012. Braneta Vreša sem prosil za pomoč v Mišji dolini in takrat me je povabil k zbirki FloVegSi. Na začetku sem se bal, da ne bom znal, po štirih letih pa je to čista rutina. Zdaj znam priti do vseh podatkov, vem tudi, kako izrisati arealno kar-

to, vidim lahko vse historične podatke. Različni sodelavci smo si začeli zaupati, kar mi omogoča, da vidim tudi njihove podatke. Vnaša jih veliko in lahko rečem, da je to zelo recentna baza. Po nekaj letih sem že pozabil nekatere stare podatke s terena, in ko jih ponovno izbrskam, me včasih kar presenetijo. Manjka pa starih literaturnih podatkov, prekmurske flore Branka Bakana, je pa prvi rdeči seznam. Za stare literaturne podatke pa moram pogledati v bazo CKFF, kjer imam dostop do podatkov o kukavičevkah.

Glede na to, kako je botanika vpeta v vaše življenje, me zanima, ali ste za botaniko navdušili tudi svoje bližnje. Imam srečo. Moja žena pozna in si zapomni še več rastlin kot jaz. Tudi v naravo rada hodi in med vikendi grem redko sam na teren. Tudi ko so organizirane kakšne ekskurzije, gre rada zraven. Med tednom pa težje, takrat hodim večinoma brez nje. Na ženo sem zelo navezan in se mi tudi ne zdi prav, da bi jaz stalno okrog hodil, ona pa bi bila sama doma. Skušam biti uvideven. Nekatere botanika tako strastno zagrabi, da gredo preko vseh meja in zanje nihče od bližnjih ni več pomemben.

Ste kdaj razmišljali, da bi se formalno izobrazili?

Ne, baza FloVegSi in botanično društvo mi nudita vse, kar rabim. Veliko imam tudi botanične literature. Tudi v prihodnje želim biti samo ljubitelj, botanika mi pomeni predvsem konjiček in zadovoljstvo v vsakdanjem življenju.

Kakšna je po vaše prednost ljubiteljskega botanika pred poklicnim?

Predvsem to, da amaterji delajo tisto, kar jih veseli. Včasih hočejo biti nekateri tudi konkurenca profesionalcem, predvsem v tujini. Tako je tudi Mikael Hedrén povedal, da on ne more nikoli konkurirati amaterskim orhidologom, saj mora opravljati tisto delo, ki prinaša denar in od katerega živi. To me je presenetilo. V tujini je boj s profesionalci na področju kukavičevk zelo močan. Pri nas ni tako. Meni je vedno bilo in bo tudi v prihodnje v veselje sodelovati s poklicnimi botaniki. ☘

Podatkovna zbirka fotografij nevretenčarjev

Besedilo: Tomi Trilar

Svetovni splet je ena večjih pridobitev človeštva v zadnjih treh desetletjih in brez njega si današnje delo biologa težko predstavljamo. Njegov razmah je pospešil tudi prehod na digitalne tehnike fotografiranja ter snemanja zvoka in videa. Splet vsebuje nepredstavljive količine informacij, ki pa so za razliko od strokovnega in znanstvenega tiska nerecenzirane in zato pogosto napačne. Situacija je še posebej kritična pri podajanju slikovnega gradiva iz rastlinskega in živalskega sveta.

Zato smo se v Prirodoslovnem muzeju Slovenije odločili, da digitalno slikovno, zvočno in video gradivo, ki se kopiči na naših diskovnih poljih, predstavimo v *Podatkovni zbirki fotografij nevretenčarjev*, ki bo uporabniku ponudila preverjene (recenzirane) informacije in pravilno določeno gradivo vseh zvrsti podatkov.

V *Podatkovni zbirki fotografij nevretenčarjev* <<http://www1.pms-lj.si/animalia>> so predstavljene predvsem vrste, ki živijo v Sloveniji, ne glede na to, kje so bile fotografirane. Širše pa so vključene tudi alpske, balkanske in vzhodnosredozemske vrste (na kratko: vrste z območja jugovzhodne Evrope). Namen zbirke je prikazati biotsko pestrost nevretenčarjev na tem ozemlju ter predstaviti vrste, pomembne za človeka, tako domorodne kot tudi tujerodne in invazivne.

Zbirka trenutno vsebuje več kot 4.800 vrst nevretenčarjev, ki so predstavljene z več kot 16.000 fotografijami, zvočnimi ali video posnetki, risbami ali kartami razširjenosti. Vrsto v podatkovni zbirki lahko poiščete po delu slovenskega, angleškega ali znanstvenega imena vrste ali pa do nje pridete po taksonomski hierarhiji.

Skrbnik *Podatkovne zbirke fotografij nevretenčarjev* je Prirodoslovni muzej Slovenije. Fotografije je prispevalo 109 fotografov, za pravilno določitev pa skrbi 178 specialistov za posamezne skupine nevretenčarjev. ☘

